СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXII. Число 41. Джерзи Сіти, Н. Дж., второк, 19. лютого, 1924. VOL. XXXII. No. 41. Jersey City, N. J., Tuesday, February 19, 1924. THREE CENTS

СЕНАТ ЗГОДЖУЄТЬСЯ НА НАФТОВОГО ПРОКУРАТОРА

ВАШІНГТОН, 16. лютого. — Сенат потвердив нині іменовання бувшого сенатора Померіна на становище спеціяльного федерального прокуратора для слідства проти нафтових надужить. Голосовання над іменованнєм філядельфійського правника Робертса на те саме становище ще не було.

Перед голосованнєм відбулася над сею справою довша дискусія, в якій противники сих іменовань доказували, що ні один ні другий кандидат не має досвіду, потрібного для так трудної справи.

ВИЛСОН НЕ ХОТІВ БУТИ АДВОКАТОМ НАФТЯРІВ

ВАШІНГТОН, 16. лютого. — Декотрі вашінгтонські газети подали вістку, що адвокатська канцелярія В. Вилсона не хотіла взяти на себе заступництво нафтових підприємців зі спілки Синклера, що дістали концесії на нафтових теренах, застережених для американської фльоти.

ЗА КАНДИДАТУРУ МЕКАДУ

ШИКАГО, 16. лютого. — Організатори зборів прихильників президіяльної кандидатури Мекаду, котрі на домаганнє самого Мекаду збираються рішити, чи далі виставляти сю кандидатуру з огляду на викритий звязок межи Мекаду та нафтовими концесіями, дістали від Мекаду заяву, що він не буде брати участи в сих нарадах, полишаючи зборам свобідну руку в поступованню.

НОВІ ПРОЄКТИ ДОПОМОГИ ДЛЯ ФАРМЕРІВ

ВАШІНГТОН, 16. лютого. — Президент Кулидж нараджувався нині над новим пляном допомоги для фармерів, які йому предложили вашінгтонський конгресмен Джансон та зелізничий фінансіст Йовкам.

Після сього пляну конгрес мавби зорґанізувати так зване товариство для межистейтової фармерської торговлі, яке малоби вести справдішні фармери, яке малоби дістати від уряду 5 міліонів долярів закладового капіталу та малоб на цілі ведення торговлі фармерськими продуктами.

Кулидж обіцяв, що сей проєкт буде предложений конгресови.

ПОСТУПОВІ РЕПУБЛИКАНЦІ ГРОЗЯТЬ ПЕРЕХОДОМ ДО ДЕМОКРАТІВ

ВАШІНГТОН, 16. лютого. — Поступові республиканці предложили нині провідникам републиканської партії в обох палатах конгресу заяву, що вони перейдуть на сторону демократів в справі податкового закона, якщо републиканці не приймуть їх проєкту податкового закона.

ПОСТРІЛЕНИЙ ПРОГИБІЦІЙНИМИ АҐЕНТАМИ СЕНАТОР ПОВАЖНО ХОРИЙ

ВАШІНГТОН, 16. лютого. — Сенатора Ґріна, котрого вчора пострілили в голову прогибіційні аґенти підчас погони за бутлеґерами, оперовано нині в однім місцевім шпитали. Стан здоровля сенатора дуже критичний. Операція полягала на витятю частини черепа та вибраню з мозку скалок черепа, що там застрягли. Лікарі не роблять великої надії, що Ґрін буде жити. Подія збурила на прогибіційних аґентів ціле місто.

ЗВІТ ПРОГИБІЦІЙНОГО УРЯДУ

ВАШІНГТОН, 16. лютого. — Зі звіту про виконуванне прогибіційного закона, предложеного федеральним міністерством судівництва, виходить, що за 4 роки існування прогибіційного закона уряд розглядав 115,000 справ за переступство сього закона та зібрав кар на близько 16 міліонів долярів. Уряд рівночасно заповідає, що за будуче буде карати проступників проти прогибіції тяжче, як се було досі, та що навіть буде примінювати до змовників острі кари за конспірацію (заговори).

ЗА ЛЕТНИЦЬКИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

ОЛБАНІ, Ню Йорк, 16. лютого. — В стейтовій леґіслятурі внесено внесок, щоби летуни мали обовязок подаватися до влади за дозвіл на їзду воздухом, як се є тепер вже з їздою на автах. Той самий проєкт забороняє всякі каркодомні лети, які небезпечні для людий на землі.

ТОРГОВЛЯ ОРУЖАМ З АМЕРИКИ

ВАШІНГТОН, 16. лютого. — Американський уряд не мало заінтересований донесеннями, що декотрі підприємства, виробляючі оружа, продають свобідно зброю в такій масі, що нею можна легко вести повстання. Одна філядельфійська фірма подає, що вона може кождої хвилі доставити 1,050 машинових крісів, 7,200 рушниць та 15 міліонів патронів.

ЗНОВА ФИЛИПИНСЬКІ ЗАВОРУШЕННЯ

МАНІЛЯ, 17. лютого. — Уряд федеральної поліції доносить про нові заворушення тубильців з племени Колорум на острові Букасі. Донесення кажуть, що повстанці вбили 9 американських вояків.

БАНКИР ДАРУЄ ВЕЛИЧЕЗНУ БІБЛІОТЕКУ

НЮ ЙОРК, 16. лютого. — Банкир Дж. Пірпонт Морґен подарував для публичного вжитку свою величезну бібліотеку, поміщену в його домі на розі 36-ої Вулиці та Медисон Ев., та визначив півтора-міліоновий фонд на її удержанне. Бібліотеко буде заряджувати 6 тростієів. Вартість бібліотеки обчисляють на 8 і пів міліона долярів.

РОЗБИТТЯ КОРАБЛЯ.

МАРШФІЛД, ОРЕҐОН, 17. лютого. — Колумбія, паровий корабель фірми Меккормик Стімшип Ко., що їхав зі Сан Франциско до Портленда, заїхав на сушу на північнім побережу заливу Кус. Пасажирів висаджено на беріг, а моряки лишилися на кораблі. Корабель відай зовсім пропаде.

НЕЗДАРНІ КОРАБЛІ В АМЕРИКАНСЬКІЙ ФЛЬОТІ.

ВАШІНГТОН, 17. лютого — Атлянтийська воєнна фльота відослала з лінії 4 великі воєнні кораблі, признавши їх на основі послідних фльотних маневрів нездібними до служби.

СМЕРТЬ ДИТИНИ В ОГНИ.

Підчас пожару одного дому в Ню Йорку згинув лежачий в колисці 2-літний хлопчина Доналд Гарингтон, котрого мати оставила сама, щоби піти просити помочи від свого вуйка, судді Дейвиса. Її муж, батько дитини, терпить на нервовий розстрій ще від війни і находиться в шпиталю в Клівленді.

В КАНАДІ Є 183 СТОЛІТНИХ ЛЮДИЙ.

Не є се ніякою тайною, що женщини не хотять скаавти свойого віку, а як скажуть, то не милосерно скорочують його аби в той спосіб показати, що вони ще молоді. Та статистикам все таки вдалося вийти побідоносно у сім випадку. Вони прим. виказують, що в 1881 р. в Канаді було 28,996 мущин, і 29,773 женщин, яких вік не був точно поданий. На тодішне понад чотири міліонове населення є число досить мале. В 1921 р. було 11,601 мущин і 9,678 женщин, які не сказали про свій вік. А населення в тім році було біля девять міліонів душ.

Тепер ще одна цікава статистика. У 1921 році було в Канаді 183 людий, які мали понад 100 літ (90 мущин і 93 женщин). У 1911 році столітних людий було 120, (62 мущин і 58 женщин).

В Онтеріо є найбільше столітних людий, у 1921 році було їх 57, а се 38 мущин і 18 женщин.

ЯК КАНАДІЙЦІ НИЩАТЬ ЛІС?

Урядово оповіщено, що протягом послідних пять літ, Канадійці з недбалости знищили 3,600,000 акрів ліса, а за той самий час засадили лише шість тисяч акрів ліса.

Як що таке нищенне ліса піде дальше, то недовго треба ждати до часу, коли Канада буде змушена купувати за границею весь потрібний її до будови матеріял.

МАНІТОБСЬКІ ІНДІЯНЕ Є ДОБРИМИ РІЛЬНИКАМИ.

Рільнича індустрія серед Індіян в Манітобі є вдоволяючо розвинена. На усіх резервах які Індіяне посідають, уроджулося м. р. понад 23 тисячі бушлів пшениці, понад 50 тисяч бушлів вівса, 19¾ тисяч бушлів ячменю, біля дві тисячі бушлів редьки і моркви та 25 тисяч бушлів барабель. — З живого інвентаря мають: 1,891 робучих коней, 653 кобилі, 200 волів, 1325 коров, 4899 бичків, 765 телиць і 3,746 свиний.

МУЗЕЙ СЛОБІДСЬКОЇ УКРАЇНИ.

В центрі міста на б. університетській горці в Харкові притулився „Музей Слобідської України". Складається він із 14 саль, де розміщені відділи Музею: історичний — ім. Квітки Основяненка, мистецький, де переховуються праці С. І. Васильківського; етнографічний — ім. Потебні. Крім сього є книгозбірня, що складається з цінних стародавніх книг і зшитків. Над організацією книгозбірні багато попрацював пок. проф. Н. Сумцов, як і взагалі над організацією всього Музею. Тепер подано до Наркомосвіти прохання про надання книгозбірні азви: „ім. акад. Н. Ф. Сумцова".

За три місяці відвідало музей 1796 осіб (в цім 34 екскурсій з 999 осіб). Характеристичний поділ відвідувачів: робітників 1104, селян 109, війскових 87, решта студенти, службовики і т. д.

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ЗІЗД РАД.

В Харкові розпочав наради Всеукраїнський Зізд Рад. Зізд отворив голова Виконавчого Комітету України Петровський короткою промовою. Після цього забрав голос голова Ради народних комісарів України Чубар і в довгій промові розглянув здобутки за минувший рік. Чубар підчеркнув, що українізація, яка до цього часу провадилась лише в школі і адміністрації мусить перейти на всі ділянки життя. Треба стреміти, заявив Чубар, до притягнення всіх сил краю до праці над будовою нового життя.

СПРАВА ПАМЯТНИКА ШЕВЧЕНКА В КИЄВІ.

Богато спорів викликало питанне памятника Т. Шевченкови у Києві, який в скорому часі має бути там збудований. Останнім голосованнєм членів комісії по будові памятника постановлено відкрити памятник на місці бувшого монумента цареви Олександрові II. на перехресті ул. Олександрівської і Хрещатика (нині площа „ІІІ-го інтернаціоналу").

ЗЛОВИВ ЖИВЦЕМ ВЕЛИТНЯ-ВІРЛА.

У південній Франції недалеко Мелянса (що лежить у стіп французької Рівієри) вдалося одному ловцеві зловити живого велитенського вірла. Величиною цей орел майже одинайцять стіп. Ловець запримітив, що орел призвичаївся в означену пору прилітати там, де паслися кози. Вже схопив одну козу своїми сильними кігтями, приголомшив і укосив, Ловець заставив у цьому місци сильце і ждав цієї хвилі аж злетить сюди орел. Так йому й вдалося одного дня таки зловити цього вірла.

ВПЛИВ РІЖНОЇ ЯРИНИ НА ТЕМПЕРАМЕНТ ЛЮДИНИ.

„Еклер" пише, який вплив має ярина на людський темперамент. Барабоља наводить дух і думки, але забогато їх спричиняє апатію. Морква і бурак це добрий лік проти зависти і гніву (сердитости). Шпінак збільшує амбіцію. Горох спричиняє недобрі сни, але будить артистичний змисл. Петрушка робить чоловіка неспокійним, морить, засмучує. Білий (дрібний) горох додає чоловікови сили й охоти до праці. Не знаємо, чи то „Еклерови" подав хто такі „досвіди" чи то „Еклер" подає вже випробовані ним самим „досвіди" для своїх читачів.

В У. Н. СОЮЗІ НАЙПЕВНІЙШЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЄ. ТЕПЕР ПРИЙМАЄСЬ БЕЗ ВСТУПНОЇ ОПЛАТИ. КОРИСТАЙТЕ З НАГОДИ! ВСТУПАЙТЕ СЕЙЧАС.

120,000 ДОКОВИХ РОБІТНИКІВ В АНГЛІЇ ВИСТУПИЛО ДО СТРАЙКУ

ЛОНДОН, 16. лютого. — Нині вполудне виступили до страйку всі докові робітники в усіх пристанях Великої Британії. Число страйкуючих пересягає 120,000. З хвилею страйку стала праця в усіх портах краю.

Наслідком спинення руху в пристанях стане також і рух перевозовий зелізницями і возами. Головно спиниться перевіз засобів поживи, які Англія привозить головно із заграниці. Якщо страйк потривав би кілька нднів, так по містах була би помітна недостача поживи, безробітє досягло б міліона, бо рух станув би і в іншому промислі, що стоять у звязи з доками.

Всі кораблі, що будуть тепер приїздити до англійських пристаний, останутся там не вилядовані аж до покінчення страйку.

Міністер праці Там Шо робить пильні заходи, щоб як найскорше довести до порозуміння між робітниками і роботодавцями задля покінчення докового страйку.

БОЛЬШЕВИКИ БУДУЮТЬ ЖИДІВСЬКУ ДЕРЖАВУ НА ТЕРИТОРІЇ ПОЛУДНЕВОЇ УКРАЇНИ

МОСКВА, 17. лютого. — Жидівська телеграфічна аґенция повідомляє, що російське совєтське правительство хоче розвязати жидівське питанне в Росії в сей спосіб, що утворить жидівську державу в части північного Криму і сусідуючої південної України.

Ся жидівська держава мала би також і свої пристані над Чорним морем.

Плян приготовив Авраам Бреґін, а приняли вже його большевицькі комісари, між ними шваґри Леон Каменев і Леон Троцький.

Вони хотять означити територію південної України і північного Криму яко жидівську державу, яку будеться кольонізувати Жидами, котрі дістануть землі, на яких осядуть яко хлібороби. До 1927 року після пляну Браґіна мала би там бути більшість Жидів і тоді створено би там жидівську державу і виключно жидівське правительство.

Сей плян підпирають також жидівські громадянські установи і навіть жидівська секція російської комуністичної партії, яка досі проти таких плянів виступала, рішила тепер ставитись невтрально до пляну створення жидівської держави на Україні.

АНҐЛІЙСЬКИЙ ПРЕМІЄР МЕКДАНЕЛД ПРОТИ ПОЛЬЩІ

ВАРШАВА, 17. лютого. — Англійський премієр Ремсей Мекданелд висловив бажаннє, щоби переведено ревізію версайського мирового договору, а також поодиноких договорів, які усталюють границі Польщі.

Польське правительство противиться сьому і не скриває свого обурення.

В соймі відбулась учера горяча дебата над сею справою.

БЕЗКОНЕЧНЕ ПИТАННЄ ОКОНЕЧНОЇ ПОЛАГОДИ ПРОБЛЄМИ ПРО НІМЕЦЬКІ „ВОЄННІ ВІДШКОДОВАННЯ"

ПАРИЖ, 16. лютого. — В понеділок, 18-ого с. м., голова комісії знавців генерал Чарлз Дж. Дос предложить тутешній аліянтській комісії „воєнних відшкодовань" звіт про досліди над фінансовим становищем Німеччини.

Кажуть, що одночасно він предложить комісії плян остаточної розвязки цілого питання про сплату Німеччиною аліянтам „воєнного відшкодовання". Сума тої „відшкодовання" по пляні Доса має виносити 50,000,000,000 золотих марок, або більше ніж вдесятеро стільки, що Франція заплатила Німеччині в 1871 році.

ДЕЩО З ДИПЛЬОМАТИЧНОГО ЛУКАВСТВА

ПАРИЖ, 16. лютого. — Сьогодня приняв президент Франції Александер Мільран в Елізійській палаті німецького амбасадора д-ра Леопольда фон Геша, котрий досі в Парижі заступав амбасадора. Підчас приняття було теж його окруження і премієр Реймонд Пуанкаре.

На приняттю перший говорив німецький амбасадор др. Геш, котрий сказав, що він розуміє, серед яких трудностий він обіймає своє становище, але буде старатись працювати, аби взаємини між Німеччиною і Францією були більше вдоволяючі, і вірить, що президент і правительство Франції йому в сьому поможуть.

Президент відповів на привіт німецького амбасадора довшою промовою, в якій сказав, що Франція стоїть на пошанованнєм договорів, та що її політика мирова, і вона не мішається до внутрішніх справ других держав.

МОРСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ РОЗБИЛАСЬ НА ТРИ ГРУПИ

РИМ, 16. лютого. — Конференція в справі обмеження морських зборужень, яку скликано за почином Ліґи Народів, розділилась на три части: 1. великі держави; 2. Бразилія й Еспанія; 3. малі держави, з котрих однаке жадна не хотіла поступитись щодо величини своєї воєнної фльоти.

АМЕРИКАНЦІ БУДУЮТЬ ТЕЛЕФОНИ В РУМУНІЇ

БУК-АРЕШТ, столиця Румунії, 16. лютого. — Румунський парлямент ухвалив 54,000,000 левів (265,000 долярів) на будову системи автоматичного телефону в Букарешті. Контракт на будову віддано американській фірмі.

БАЛТІЙСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ РОЗБИЛАСЬ

ВАРШАВА, 17. лютого. — Балтійська конференція, яка тут відбувалась, розбилась, бо балтійські держави не могли між собою погодитись.

Друга балтійська конференція має відбутись у Гельсінґфорсі, столиці Фінляндії.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тил. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ПІД АЛІЯНТСЬКИМ САМОЗНАЧЕННЄМ.

Аліянти віддали 350,000 Українців на Буковині і пів міліона в Бесарабії (північній і південній) в румунське ярмо.

„Забезпечили" аліянти для сих Українців права „національних меньшостий", які Румунія підписала в договорах з аліянтами. На основі тих прав Українці мають мати свої рідні школи.

А як виконано ті „права", які аліянти підписали з Румунією?

Відповідю на се може бути стаття п. з. „Українці в Румунії", яку помістив український тижневик „Зоря" (ч. 3. і 4., з 17-ого січня с. р.), який зачав сього року виходити в Чернівцях (ул. Петровича 4).

В сій статті читаємо:

„Писати про це, що в Румунії, не вважаючи на ніякі міжнародні договори, Українців гноблять у нечуваний спосіб, не треба. Ми всі це відчуваємо на власній шкурі. Таж 840,000 Українців у Великій Румунії не то що не мають ніяких політичних прав, не мають ані одного посла в парляменті, ані одного сенатора, а й чисто культурне життє засуджене правителями на смерть. Спершу позачиняли всі українські народні школи на південь від Прута, кажучи, що там чисто румунське населенне, хоч усі знають, що всі повіти південної Буковини мішані й нема там ані одного чисто румунського повіту без українських сіл. Тепер уже всі народні школи на Буковині і в Бесарабії зрумунізовані й тільки деинде ще вчать по кілька годин також і української мови. Таким поступком гадають Румуни здобути собі прихильність українського населення.

„З теперішнім шкільним роком зрумунізовано першу і пяту клясу одинокої ґімназії в Чернівцях, де ще панував утраквізм (більшість предметів учили по румунськи, а деякі по українськи). Українські ґімназії в Кіцмані та у Вижниці (обидва чисто українські повіти) й реальну ґімназію в чисто українськім вашківськім повіті цілком зрумунізовано. А що населенне мало посилає дітий до тих чужих йому ґімназій, то поспроваджували румунських учеників. Семинар учительський в Чернівцях чисто румунський.

„В черновецькім університеті нема і слиху про українську мову.

„І в церквах по українських селах позапроваджували або цілком румунське богослуженне або полишили тільки меньшу половину і на славянській мові. Розуміється, що релігійне життє підупадає й ширяться ріжні секти.

„Приватних шкіл українських правительство не дозволяє сіяких, а які були, позачиняло.

• • •

Про сю скандальну — польську — господарку Румунів на загарбаній насильно українській землі повинні Українці заговорити голосно перед світом, а головно перед Америкою.

Нехай знають ті, що боролись за „демократію" і за „свободу малих народів", яку „свободу" вони принесли нападеним за їх волею або згодою народам!

Українці в Америці і в Канаді повинні зібрати всі злочини бодай проти культурного життя українського народу під польським і румунським наїздом і представити їх у повній наготі тим, що дарили нас своїм „самоозначеннєм", і що тепер співодвічальні за неволю і терпіння, які перебуває наш нарід на своїх західних землях.

КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЄ В КИЄВІ.

Большевицький журнал „Червоний Шлях" за вересень і жовтень приносить деякі звістки про культурне життє в Києві.

Воно літом було майже завмерло. Друкувались майже тільки підручники для трудової школи. Балачки про якийсь журнал так і остались тільки балачками. Його нема. Літературні сили розпорошені. Спроба Академії Наук улаштовувати літературні зібрання не вдалась. Людий приходило богато, але добір матеріялу і дискусії не дописали. Театру нема. Що лиш зимою заповів Галичанин, Лесь Курбас, декілька вистав.

В Академії Мистецтва сподіваються деякого оживлення, бо приїхало кількох нових професорів. Тільки музичне товариство імени Леонтовича розвивається гарно і дає добрі концерти. Воно видає цікавий журнал „Музика". Семе число „Музики" присвячене Лисенкови.

Як на столицю України, то мало, навіть дуже мало. Але не забуваймо, що Київ, відколи попав під Росію, перестав бути українським містом. І нині там Москалів 46%, Жидів 32%, инших, головно Поляків 6%, а Українців тільки 14 процентів. В усіх містах на Київщині Жиди творять абсолютну більшість, їх 54%, а Українців тільки 34%. З усіх українських міст одна тільки Полтава має українську більшість, 58 процентів.

Де як де, але по українських містах требаб українізації. Ще й як!

ЗМІНА ПОГЛЯДІВ.

Хто чесно шукаючи правди, змінює свої раніші погляди, той є людиною чести. Хто змінює свої погляди, тому що сподіється зробити особисто ліпший бизнес на іншим погляді, той є шкідником достойним призирства. Хто не змінює поглядів, тому що не пізнає, що часи переходять понад ним до порядку, той може є високо-чесною людиною; чи він притому й розумний, се пізніше час може показати. Щоб признатись до зроблених помилок, треба двох річей: пізнання помилки і відваги. Хто пізнає зроблену помилку, а не находить відваги признатись до неї, той трус. Шенліх.

НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШОСТИ У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ.

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

—o—

На чеських папірових грошах стоять написи в **шістьох** мовах: чеській, німецькій, словацькій, польській, „карпаторуській" і мадярській. Це є **зовнішною** ознакою **внутрішньої** будови чехословацької держави, скомбінованої з двох цілих і кількох відламків ріжних національностий.

Дві цілі — це чеська й словацька народности. Віломки — це Німці, Мадяри, Українці, Поляки й Жиди. Чехи без Словаків творять меншість населення в державі. Чехи разом зі Словаками творять вже більшість, але все не таку значну, щоб вага инших національностий не відчувалась.

З цього видно, яке велике значінне має в Чехословаччині питанне національних меньшостий. Воно тут відограє майже таку саму ролю, як у Польщі. Але в той час, як Польща не хоче й не вміє розвязати цього питання, Чехословаччина схотіла й зуміла його розвязати. Принаймні назверх. І в той час, як польська державна машина, наслідком нерозвязаности цього питання, все більше розвалюється, чеська державна машина, дякуючи розумній політиці у справі національних меньшостий, працює без тертя й перебоїв. Зновтаки треба сказати: принаймні назверх.

Як борються Чехи з Нечехами, особливо з Неславянами, за кожду школу, за кождий публичний будинок, за кожду посаду, за кождий ступінь ріллі, за кожду позицію в суспільнім і державнім житті — цього сторонній глядач не побачить, бо це відбувається десь за лаштунками. **Боротьба йде й боротьба завзята,** але відгуки її вириваються на поверхню державного життя лише зрідка. Нормально-ж староннїй глядач бачить перед собою лише картину **мирного співжиття** кількох національностий під спільною державною покривлею.

Доказів цього мирного співжиття, цього обопільного пошановання взаємних прав, кождий день приносить аж забагато. Розуміється, в чисточеській Празі це не так легко побачити. Але вже на Мораві, в німецькій Богемії, на східній Словаччині, взагалі чим дальше від чеського **національного** осередку, тим більше стрічаєте нечеських написів на вулицях і тим лекше порозумієтесь у нечеській мові з місцевими людьми, як урядовими, так і приватними.

Цю зверхню рівноправність, це трохи показне толерованне всього чужого Чехи часто доводять аж до дрібниць, інколи просто куріозних. Наведу два приклади.

Одного дня захожу на почту, щоб купити марок. Звертаюсь по-чеськи до панночки, що сидить при віконці, й прошу десять марок по дві корони. Панночка робить каламутні очі й звертається **по-німецьки** до свого сусіда-урядника, щоб він їй пояснив, чого я хочу. Тоді я вже також кажу по-німецьки, чого мені треба, але разом з тим питаюся, як же то так, що панна не знає по-чеськи. На це вона мені пояснила, що вона служить десь у німецькій місцевости й що уряд навмисне післав її до чеського міста, щоб вона тут навчилась урядової мови. А коли научиться, тоді знов піде на свою давню посаду.

— І багато є таких, як ви? — питаюся.

— О, дуже багато! — відповідає вона. — Всі ми по черзі дістаємо тимчасові посади в чеських містах, а коли научимось урядової мови, тоді нас уряд повертає на наші старі посади.

На мене цей факт зробив величезне враження. Це була для мене наглядна лекція національної політики. Розумно, практично й людяно!

А ось і другий приклад.

Цими днями президент републики проф. Масарик дав авдієнцію двом духовним особам. Наперед він приняв **жидівського рабина** з місточка Еперес, а потім — **католицького архиепископа** д-ра Пречана з Оломуца. В офіціяльних повідомленнях з цього приводу так і було сказано:

„Президент републики приняв у четвер представника ортодоксальної жидівської громади в Епересі й Оломуцького архиепископа д-ра Пречана."

І ніякої крапки, ніякого розділяючого знаку між цими двома приняттями, між цими двома особами, такими діяметрально-протилежними що до їх національного, релігійного й суспільного становища. Так, наче то річ сама собою зрозуміла, наче инакше й бути не може!

Написи на шістьох мовах на чеських грошах, розумна й людяна політика супроти урядників, які не знають чеської мови, ставленне на рівну ногу жидівського рабина й католицького архиепископа — це все **зверхні**, декораційні явища. Вони ще не служать доказом, що Чехи люблять Німців або що в Чехословаччині нема антисемітизму. Але ті зверхні явища роблять враження, вони імпонують, вони мимоволі викликають порівнання з сусідніми державами. І ясна річ, що ті порівнання випадають корисно для Чехів.

А Чехам найбільше на тім залежиться.

Прага, 26. грудня.

Радянин.

ДОПИСІ

ВУНСАКЕТ, Р. АЙ.

Коляда на „Рідну Школу".

Патріотична громада в Вунсакет не забула за свій обовязок супроти свого народу в старім краю. З нагоди Різдва задумали ми, щоби зібрати жертви на „Рідну Школу". Нововибраний Уряд Українського Зап. Комітету вислав в тій цили колядників на „Рідну Школу" в Галичині по вунсакецькій громаді. Найперше українська вунсакетська Банда зі співаками заколядували $126.25. Відтак Марія Липська, Анна Янчишин і Марія Кушнір заколядували $43.15. Іван Затонський, М. Карась, і І. Пригода $16.00; М. Проборівський, М. Кінаш $12.25; О. Сусла, Йосиф Городивський $9.80; В. Косців, К. Липка $7.80; М. Копернюк, Прокіп Зарівний $5.50; С. Лемішка на одній фармі $3.55.

Жертвували слідуючі: А. Борис $4.00, М. Чагарин $3.50, Й. Джаман $3.00; по 2.00: о. Р. Волинець, Ігн. Кушнір, В. Пасічний, Андрій Швець, Д. Лукиник, М. Бардачевський, В. Кушнір, Амврозій Джаман, В. Козар, Я. Мостецький, А. Сусла; по $1.50: Д. Риміник, Филип Біньковський, С. Лемішка; по $1.25: В. Коцюбинський; по $1.00: Я. Процишин, І. Рапко, А. Ходоровський, О. Колісник, Н. Сулима, В. Барилюк, С. Зарічний, Л. Комоніцький, Т. Бородай, Ілія Околіта, О. Рогожинський, М. Заяць, М. Боднар, П. Гук, А. Харук, І. Рудик, А. Грабович, М. Заплітний, Л. Ганчарик, Ю. Бурак, І. Сарахман, М. Соловчук, А. Сирота, Н. Тригубчак, Мих. Богович, Д. Добровода, В. Пророчак, Йос. Чагарин, В. Копитко, К. Модь, Д. Гафійчук, С. Комар, С. Б., М. Рапко, Д. Матвіїв, Т. Лаба, Ігн. Гливка, Н. Вецал, В. Буката, Й. Квасніцький, М. Яцишин, А. Брикович, С. Гурбель, Н. Рибак, А. Басан, Й. Герман, Іл. Чорний, Ксеня Каролішин, Д. Зелененький, Н. Корчинський, Стах Виспянський, В. Чорний, Стефан Сідляр, Д. Лукиник, І. Затонський, М. Познанський, І. Познанський, Я. Гайда, Ф. Стойко, Ф. Савечка, П. Стрик, Д. Герман, В. Кучирявка, М. Радимський, Ігн. Тепер, П. Риміник, Людвік Борачок, Н. Герман, А. Каролішин, М. Гільчишин, М. Максимів, А. Волинець, Варвара Соломка, Н. Пелих, М. Клевон, В. Липський, І. Янчишин, В. Бурак, А. Глядик, Т. Когут, Йос. Кава, М. Скибінський, проф. М. Гайворонський, Л. Самборський, М. Самборський, О. Червінський, І. Вальків, Ю. Маланчин, К. Липка, М. Копернюк, П. Даньків, І. Городивський, Я. Шаравара, М. Бойко, Н. Федишин, М. Кінаш, М. Проборівський, В. Патрило, О. Косюк, П. Олійник; по 90 ц.: А. Миколишин; по 75 ц.: І. Боднар, Гр. Гайковий, М. Гонта; по 60 ц.: М. Гніт, М. Карась; по 55 ц.: М. Прокопчук; по 50 ц.: Д. Бойкко, О. Заходник, А. Борозьна, А. Лаба, П. Богович, Ю. Самборський, Л. Фостаковський, К. Гомінюк, М. Кузів, Р. Кузів, І. Томчук, П. Шевчук, Н. Лотоцький, П. Гаврада, М. Кавфонік, Й. Гричух, М. Намаґа, Н. Сулима, А. Лапчинський, І. Правор, Ю. Іванович, В. Пачковський, Й. Шевчук, М. Рибак, М. Підгородецький, В. Костів, П. Зарівний, І. Пурич, Н. Матковський, Йос. Бардачевський, І. Назарик, П. Коцарський, М. Гофай, П. Схаб, П. Руманович, Ілія Косик, І. Боднарчук, М. Грошовий, В. Корнилюк, П. Сулима, Н. Балюк, Т. Кушнір, М. Фірман, Григ. Барабаш, Й. Клюсевич, Й. Городивський, О. Сусла, Гр. Стрик, Стах Шеньґор, М. Осесний, Ф. Пригода, А. Ґурняк, П. Ґелебаровський, Н. Музика, М. Литвин, Д. Руманів, М. Сербай, К. Ходоровський, Гр. Терешка, Ігн. Кравець, М. Пророчак, П. Клекот, В. Бабій, Н. Гричух, Й. Ґаловжка, Т. Горбайчук, Й. Бойко, О. Шпікула, Н. Лис, І. Ґулювач, Й. Виспянський, Бартко Романський, Ф. Сирота, М. Бойко (пов. Городенка), С. Бардачевський, С. Пригарський; по 43 ц.: Т. Каськів; по 40 ц.: К. Фірман, Л. Казановський; по 35 ц.: В. Кінаш, Франко Мирнатович; по 30 ц.: Гр. Кічак, В. Мацелюх, Юрій Гіґинс (Американець); по 25 ц.: Й. Осовий, П. Зарічняк, М. Подорожний, Н. Сторожук, Й. Ґловацький, І. Пригода, Гр. Вітушинський, М. Череватий, Ілія, Захарків, П. Смалений, В. Вовк, П. Морський, Анелька Вовк, Гр. Боднарчук, П. Кічак, Й. Мороз, Т. Павлюк, Н. Кришталович, І. Чернецький, Й. Будник, Єрем. Говришин, А. Стриґа, М. Цибульський; Караля Квятковська 20 ц.; Н. Н. 7 ц.

Ще до того на хрестинах у д. В. Коцюбінського жертвували на „Рідну Школу" слідуючі: Василь Коцюбінський, А. Швець і І. Шевчук по $1.00; В. Корнлиюк 50 ц.; О. Роґожинський і Йос. Осовий по 25 ц. — разом $4.00.

З малої громади Мілвіл, Масс., яка кождого року складає свої жертви на народні цілі, і сего року зложили слідуючі: Антін Пірґа $7.50, Григ. Стасишин і К. Питиль по $5.00; М. Шідляр і Н. Джяман по $2; О. Польний $1.50; по $1.00: І. Томчишин, Онуф. Чубай, І. Коцюба, Зофія Шевчук, Н. Мохнацький, Ст. Стецяк, В. Древняк, К. Кузів, В. Януш; — разом $32.00.

Загальна сума з усіх коляд сего року, що вплинула на руки Укр. Зап. Комітету в Вунсакет виносить $228.30. З тих гроший вислано до краю $155 через Амерікан Експрес Ко., а оплата за висилку $6.20. Решта гроший незадовго будуть також вислані.

Укр. Зап. Комітет складає від себе в імени наших братів та сестер сердечну подяку за зложенне жертв. Таксамо дякуємо Укр. Банді і співакам, що взяли участь в коляді і загалом всім колядникам, що потрудилися ходити хата від хати. І складає Комітет сердечну подяку Мільвілській громаді за коляду, що так красно зложили, бо нема там много Українців а зложили гарну суму $32.00. Комітет дякує сердечно д. М. Шідлярови і його хлопшеви, що провадили Укр. Вунсакетську Банду по українських родинах з колядою. Подяка загалом всім жертводавцям!

Комітет просить щоби і надалі не забувати за рідний край і „Рідну Школу", бо тільки нашої надії, що на молодий цвіт, що він вибере собі свою правдиву рідну школу на своїй земли у власній державі.

ЗА УРЯД КОМІТЕТУ:
Ст. Лемішка, голова
Ігн. Кушнір, писар
Андр. Харук, скарбник

ЗАКАРПАТСЬКІ НОВИНИ

(Пресова служба „Свободи").

Народня освіта.

Урядова статистика зазначає, що число дітей, які ходять до школи на Закарпатю, все зростає. У місяці вересні ходило до шкіл 76.02 відсотки дітей шкільного віку, у місяці жовтні — 80,06% і в місяці листопаді — 86,25%. Кількість неоправдано пропущених днів постійно зменшується. Новий розпорядок установлює для батьків **примусову працю, коли** їх діти безпідставно пропускають шкільні дні.

Протягом цього року в Ясені — найбільшім місті Верховини — буде відкрито **торговельну школу** з двохрічним курсом. В Ужгороді буде заложено **школу домоводства** з двохрічним курсом. Так саме буде заложено дві ремісничі школи, але ще не вирішено, де саме. На будову нових шкіл призначено 6 міліонів корон.

Над ліквідацією неграмотности також працюється досить цильно. Протягом цеї зими на Закарпатю впоряджено 277 курсів для навчання дорослих письма й читання. Крім того, курси грамотности впоряджено для закарпатських рекрутів, затягнених до війска.

Це все було-б добре, коли-б наука провадилась **зрозумілою народньою мовою,** а не по московськи або якоюсь кумедною мішаниною, вигаданою спеціяльно для Закарпатя.

Малярська академія.

Артист-маляр Юлій Іяс виступив перед закарпатською публичністю з проектом заснованя малярської академії в Ужгороді. Він зазначає, що в краю є багато здібної молоді, яка через брак відповідної школи занедбує свої здібности. Найблизча малярська школа є на румунській території, инакше-ж треба їхати аж до Праги.

Перед урядом уживається відповідних заходів, щоб дістати державну підпомогу для заложення малярської академії в Ужгороді.

Урядове будівництво.

У біжучім році на Закарпатю буде поставлено цілу низку нових урядових будинків, не рахуючи шкільних. В Ужгороді буде поставлено будинок для ґубернаторства за 1 і пів міл. корон. У Білашовиці буде збудована касарня для жандармерії за 220 тис. корон. У Мукачеві буде поставлена біольоґічна станція і в Хусті будинок лісництва за 400 тис. корон. На будову ріжних судових будинків призначено 7 міл. корон. Крім того, в Ужгороді буде збудований будинок для поліційної дирекції за 2 міл. корон. Нарешті, в Ясені та Великій Березні буде поставлено по одному судовому будинкови.

Плямистий тиф.

Перша державна автомобільна кольонна, утворена для поборювання пошесних хороб на Закарпаттю, натрапила по деяких селах поблизу Ужокського перевалу на поодинокі випадки плямистого тифу. Офіціяльно пишеться, що ті випадки занесено зі Східної Галичини.

КЛІВЛЕНД, ОГАЙО.

Сим повідомляєся шеровців Укр. Народного Дому, що **ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ** відбудуться **в неділю, дня 24. ц. м.** о годині 2-ій пополудни, в власній гали під ч. 2253 Вест 14-та улиця. Повинність кождого шеровця явитись.

Дирекція Укр. Нар. Дому запрошує всіх щирих Українців в Клівленд і околиці, котрим лежить на серци добро української інституції як Український Народний Дім, прийти всім як один на спільні наради і обговорити дуже корисні справи.

ЗА ДИРЕКЦІЮ УКР. НАР. ДОМУ:
Теодор Папа, предс.,
Йосиф Запоточний, секр.

АРХИЕПИСКОП ХВЕДОРОВИЧ ПРО АВТОКЕФАЛЬНУ ЦЕРКВУ

Дня 13. лютого сього року приїхав до Злучених Держав архиепископ української православної автокефальної церкви, о. Іван Хведорович. У розмові з представником нашої газети о. Хведорович зясував положенне своєї церкви, її провідні думки та стремління, а притім мимоходом розкрив немало цікавих річий про положенне українського народа взагалі, а української інтелігенції специяльно. Його слова набирають великої ваги передовсім тому, що він являється першим епископом української автокефальної православної церкви, а може й першим духівником сьої церкви, що дістав право на виїзд з України та може говорити про церковні справи на Великій Україні на основі власного досвіду.

Українська інтелігенція та У. Н. Р.

Щоби зрозуміти становище української автокефальної церкви на Великій Україні, говорив архиепископ Хведорович, — треба знати вперед, що вся українська інтелігенція попирала спробу поставити свою независиму національну державу не для політичних ідеалів, але для чисто національних причин. Українська Народна Република найшла підперте серед українських діячів не яко втілення якоїсь докладно означеної політичної ідеї, але яко вираз національного відродження українського народа. Петлюра був для них не висловом стремління до створення дрібно - буржуйної републики, але просто втіленнем боротьби за независимість України без огляду на те, в якій політичній чи суспільній формі се відродженне має виявитися.

Большевицький похід проти У. Н. Р.

В своїм поході проти У. Н. Р. большевики підносили якраз сі, несущні, бічні сторони української революції. Для них похід проти України був походом проти буржуазії, з якою треба росправитися як зі своїм смертельним ворогом, по праву і без права, без всякої судової формальности. Такий похід не міг не зробити на Українців враження, що се кличів клясової свідомости вживається для завоювання України Московщиною. Так розуміли заняття України і українська інтелігенція і українська неосвічена маса. Для одних і других большевик се був чужинець, що під кличем клясового визволення захоплює владу над народом.

Засади а життя.

В сьому переконанню утверджувала Українців політика, яку спершу вела большевицька влада в Україні. Червоний терор, в якому назвою контрреволюції та Петлюрівщини пятноване нераз все, що признавалося до українського народа, доводив до тяжкої руїни й Україну і ту владу. Через те само життя примусило большевицький уряд завести поправки в своїм поступованню супроти Українців.

Переломовим в сьому зглядi можна признати 12-тий зізд російської комуністичної партії, котрий рішив потребу боротися проти великоруського шовінізму та сприяти росквітови місцевих національних культур. Нині, хоча акти терору час від часу ще й случаються, на загал, терор як система вже скінчився, український рух розвивається і українізація України переводиться в життя державними заходами.

Обсяги українізації.

Здобутки сеї українізації слідні всюди. Число книжок та газет, видаваних українською мовою, зростає та нині відає перевисшає вже своїм числом московські видавництва на Україні. Українізацію переводиться по всіх урядах. Для урядовців по Вкраїні отворено курси науки української мови та оповіщено, що по якомусь часі всі ті, що української мови не знатимуть, будуть звільнені з посад. Українська мова пробирається щораз більше з народних шкіл в середні та висші. Народні школи вже майже всі українські. Середні в половині українські. Є українські університети та висші наукові курси (так звані „вузи"). В Києві працює Українська Академія Наук, яка має в декотрих менчих містах свої філії.

Слідно силу української національної течії також у самому відношенню до українського національного руху. Коли в 1917 та 1918 роках було заговорити на вулиці або зелізничому возі по українськи, то сейчас коло людини збиралися цікаві допитувачі, які засипували вживаючого сеї мови запитами, дотинками, жартами, анекдитами. Нині вже вся суспільність на Україні та по цілій просто Росії признала якофакти істнуванне українського національного руху, українського народа, мови, літератури. Все се вважається нині не якоюсь заграничною інтригою, але обявом природного життевого процесу.

Серед таких обставин поважна частина української інтелігенції примирилася з обставинами та признала радянську владу своєю, українською. Друга течія здушена, і хто знає, чи й богато її е.

Роля церкви.

В сьому національному відродженню українська автокефальна церква відограла ролю незвичайно поважну.

Своїм початком сягає ся церква всего 1917 року, на котрий припадають перші спроби стягнення в одну організацію цілість всіх вірних православних церков на Україні. Та сі заходи не мали великого значіння, і першу тверду основу під будову автокефальної церкви поставлено аж під большевицькою владою, аж на українськім церковнім соборі в жовтні 1921 року. За короткий час сеї події українська автокефальна церква зробила просто кольосальні поступи. Її доспіх був такий великий, що діецезальні уряди не встигали навіть перенести докладної й точної регістрації всіх приступивших громад.

Церква настановила наперед митрополита, котрим став о. Василь Липківський, відтак чотирох архиепископів (київського, подільського, харківського та чернигівського) та епископів, котрих число тепер переходить уже трийцятку.

Для організацій парохій не роблено ніяких специяльних зусиль, полишаючи самому народови свобідну волю перейти до української автокефальної церкви. Коли громада рішилася на такий крок, заряд висилає громаді кандидата на пароха, а коли парох подобається громаді, то церковна ієрархія затверджує його на сьому становищи. Сей слосіб показався дуже добрим, бо досі, за короткі два роки, перейшло до автокефальної церкви коло 2 пяті части всіх парохій на українській території. Рух стоїть на місци, але ведеться далі і росте. Розбитте московських (так званих „славянських") діецезій, взаїмні виклинання московських епископів, і тим подібні скандали лишень пособляють організації української автокефальної церкви.

Основи доспіху української церкви.

Великий доспіх української автокефальної церкви свідчить про те, що ся церква сповнила велике рілігійне посланництво в тяжкі часи війни й революції. Не можна сьому дивуватися коли згадати лишень, що віра в часи самодержавія була задушена. Під пустими формами, тяжкими церемоніями задушено все, що було колись живе в православній релігії. Церква просто не зробила від 10. віку ніякого поступу. Вона осталася на місци, тоді як держава, суспільність, все життя довкола поступало вперед, розвивало нові форми.

Добитися нових форм життя поклалася собі за ціль українська автокефальна церква. На мінци старини вона поклала свіжість, на місци форми живу творчість та безпосередність релігійних почувань. Вона й підходила до життя й народа не в імя удержання старих ідей, в імя релігійного наближення до Бога. І видно, що вона мусіла заспокоювати якусь живучу потребу народа, коли народні маси приняли її з таким запалом.

Мимоходом церковний рух станув також висловом українського національного руху. Церква нехотячи стала поглибляти українську свідомість, помагати відродженню українських національних сил. Вона стала виразом поривів народної енергії, висловом стихійного розвою українського народного духа.

Проти такої елементарної сили не помогли ні переслідування урядові ні цькування московської церкви, котра, сама переслідувана, все пхалася з доносами на українську автокефальну церкву. Нині вже й уряд і стара церква прийшли до переконання, що автокефальна церква се сила, якої зломити не дасться, з якою треба числитися як зі сущою силою.

Признаки церкви.

Що до внутрішних признак сеї церкви, то вона являється виразом передовсім сих потрясень, які пережила за послідні роки Велика Україна. Без української революції не було би автокефальної церкви.

Основна її засада се народоправність. Церква правиться не з гори, а з долу, народом через коллективи рад. Давна управа через самодержаву владу з гори закинена яко противна церкві й релігії, як невідповідне перебрання несення державних форм до церковних справ.

Церква перевела в себе українізацію відправи, церковного співу та проповідування. В сьому вживається лишень чистої української мови без примішки славянщини та московщини. В співі користується найкращими творами української музики. Богослуження складається з музичних творів найбільших українських музиків, Лисенка, Леонтовича, Кошиця, Давидовського та т. п. других. Церква не кладе натиску на догматичну сторону релігії. Церква не дбає за такі речі, як женячка своїх попів, а за те кладе натиск на сущу частину всякої релігії, на моральне поступованне. Робиться се в тому переконанню, що на світі релігійної сварки вже й так забогато та що так воно є тому, що кладеться натиск на справи догми, а не на визвольний рух душевної творчої сили під упливом релігійного пориву. Коли всі віроісповідання клали натиск на моральну сторону релігії, більше натиску як на догми, тоді й між ріжними віроісповіданнями можливе було би порозуміння та спільна робота.

Такої згоди треба передовсім межи Українцями. На думку архиепископа Хведоровича, злочином є починати релігійну сварку серед Українців. Треба тепер стреміти передовсім до зорганізовання в українську автокефальну церкву тих, що розбиті внутрішними незгодами по церквах, ходять без релігійної потіхи. Коли українські церкви раз навчуться підчеркувати засади морального поступовання, то не довго треба буде ждати на той час, коли всі українські релігійні стремління стрінуться разом в одному руслі.

ЕВГЕН ЧИКАЛЕНКО

СПОГАДИ, ЩОДЕННИК ТА ЛИСТУВАННЄ.

I. том.

СПОГАДИ.

III. (1870—1875)

(7)

Батько мій в осени занедужав на нирки, як потім я чув, через зловживання горілкою, і після Різдва він приїхав в Одесу з Павлушою і оселився в готелю на Італійській вулиці, де й лікувався. Санаторій та лікарень тоді ще не було, а був в кінці Херсонської вулиці великий міський шпиталь, але такий брудний, що там лікувалися тільки нижчі кляси людности та й тих туди завозили силоміць, бо тоді в народі була певність, що до шпиталю відвозять тільки вмирати.

Кожної суботи, по скінченню навчання, за нами приходив Павлуша, а в неділлю ввечері знов одводив в пансіон; але ми не сиділи весь час коло батька, він нас посилав з Павлушою на прогуляння по місту. Ми ходили дивитися на військові паради коло Собору, ходили до замерзлого по берегах моря і недвижимі в гавані пароходи, але найохотніще ходили дивитись на кулачні бої між Молдаванкою та Бугаївкою (передмістя Одеси). Кулачки починали хлопчаки, плещучи в долоні і викликаючи на бій, потім приставали старші, тоді малі відходили на бік, а бій розпалювався між дорослими майстрами та робітниками, між якими були загально відомі імена, що славилися на всю Одесу, а то й на цілий край і їх закликали на гастролі в Херсон, Миколаїв і т. д. В кулачних боях були свої правила, свої закони: не можна було нічого брати в руки, а повинно битися порожнім кулаком (пястуком); заборонялося бити в обличчя, або битись ногами, не вільно було бити лежачого і цих законів ніхто не смів порушувати під страхом бути битим всіма. Згодом поліція почала забороняти кулачки, Донські козаки розганяли їх нагаями, але не охоче, бо самі любили дивитись і навіть битись. Аж коли в Одесі збудовано водопровод, тоді водою з пожарної кишки швидко розганяли кулачки, особливо в холодну погоду, і скоро зовсім вивели їх.

У великий піст батькові стало зовсім погано, у нього була водянка і після спуску води він незабаром помер, 1871 року, на сорок другому році свого життя. Підчас батькового лікування в Одесі до нього часто приїздив брат його, наш дядько. Батько, прочуваючи, що він вмре зробив духовну, по якій все своє майно передав по життя своєму нежонатому братові, без права продажу й закладу, а по його смерти все його майно переходить порівну всім нам тром, його дітям. Таким чином мати моя не могла одержати по батькові вдовиної пайки навіть з дідизни, яка була заставлена у дядька за борг.

Ховати повезено батька в Перешори, куди поїхали і ми з братом; в Одесі коло вокзалу (двірця) дядько стрів чеський духовий оркестр і його повіз на похорон. Батькова добра репутація зібрала на вокзалі масу народу з околишніх сіл. Хоч снігу не було а стояло велике болото, труну батькову везли саньми три парі великих, сірих, круторогих волів в супроводі оркестри. Коли труну занесли на ніч до церкви і я увійшов у наш будинок, то кімнати в йому, після Одеських, мені видались такими малесенькими, що я їх пізнати не міг.

В Перешорах ми пробули зо три дні в такій товчеї, в такому шарварку, як на базарі: на дворі була велика грязюка, тому всі пани товпились в кімнатах, а люде у великому закатному сараї (возовні), де були розставлені дошки на козлах і не люде обідали по черзі, бо не могли всі поміститися разом. Мушу сказати, що смерть і похорон батька не зробили на мене ніякого враження, я мабуть і не плакав, бо батька мало знав, мало з ним бував, хіба тільки тоді, як він, по скаргам тітки, бив мене цибухом, витрусивши люльку об закаблук.

З часу смерти батька ми перейшли під дядькову опіку, а мати взяла адвоката і почала в суді доводити незаконність тестаменту; нічого вона не довела, а тільки озлостила проти себе дядька і вони стали лютими ворогами, між якими нам, дітям, довелось виростати. Дадько перед нами лаяв матір, що нас ображало і ми огризались, а мати, коли приїздила в Одесу і брала нас до себе, ще гірше лаяла дядька, а особливо батька за його тестамент; нас, принаймні мене це теж ображало і я протестував, а тим обурював проти себе матір; в результаті обидві ворожі сторони були мною незадоволені, а я— обома і нарешті у мене розвинулось вороже почуття як до дядька так і до матері.

На літо дядько брав відпустку місяців два-три і забірав нас з Одеси на літні канікули в Перешори. Там, як і перше, ми з братом бігали до овець, коней, свиней, телят, а дядькові не подобалось, що ми весь час проводимо з пастушками і він пробував нам це забороняти, але не міг знайти нам заняття і ми тікали потаємці і ще більше злостилися проти нього; так, що оті перші канікули не були на мдуже приемними і коли вони скінчилися, то ми їхали в пансіон вже з радістю. Треба сказати, що дядько увільнив Павлушу і він жив у подарованій йому моїм батьком хаті і наймався на роботи.

В осени того року, коли брат, якось в пансіоні біг за своїм товаришом, то вдарився ногою коло кісточки об гострий ріжок парти; нога почала пухнути і так боліти, що він не міг ходити і мусів сидіти в пансіонському шпиталику, прикладаючи всякі примочки, але це не помагало і лікарі радили повезти його на літо на лиман, куди він і поїхав з матірю а ми з кузиною Настею поїхали в Перешори; дядько ще повіз ревельську Німку Кароліну Яковну за гувернантку до сестри Галі, яка мала підготувати її за літо в Одеський Дівочий Інститут.

І це літо я проводив, як попередні, а коли дядько став гостріще забороняти мені ходити гратися з хлопцями, то я став більше часу проводити з нашим управителем Саковичем та з о. Василем, особливо коли у нього гостював його брат Семен. Я досі нічого не сказав про „матушку" жінку о. Василя, але про неї я можу сказати тільки те, що раз-у-раз я її памятаю вагітною і з підвязаними зубами, бо за кожною дитиною вона губила зуба.

Розказуючи про о. Василя, я нічого не сказав про його передмісника о. Олександра Івашкевича, кузена нашої матушки. Се був величезний, рудий, патлатий піп удовець з червоною від горілки пикою; про нього оповідали цілу низку анекдотів, з яких роскажу, які памятаю.

Одного разу вийшов він на підпитку з буфету на вокзалі (двірці); саме тоді підіхав туди верхи на гарному коні кучер великоземельного пана Баліцького за кореспонденцією.

— А чий це такий гарний кінь? запитав о. Александер.

А тоді ще попи не мали хрестів на грудях, як потім, і не можна було розпізнати, чи то дяк, чи піп, особливо коли він цивільний. Може кучер не розібрав, а може був таки й дуже гордий, що служить у такого вельможного пана, тільки він при великому натовпі народу відповів:

— „Богато будеш знати — скоро постарієшся".

Не встиг він того докінчити, як о. Александер розмахнувсь і так його ляснув по пиці, що той злетів з коня до долу, а кінь, задерши хвоста, побіг додому. О. Александер тицьнув свою руку під ніс засоромленому кучерові й гукнув:

— „На, хамло, цілуй, та другий раз знай, як відповідати священникові."

Другого разу дяк чимсь в церкві розсердив о. Александра і, коли після служби приніс ключ від церкви, то піп, замкнувши двері, піймав дяка за коси і одшмагав його нагаєм. Чи тому, що це діялось без свідків, чи тому, що батько о. Александра був усіма поважаний о. Благочинний, але цей вчинок, як і багато инчих, минувся йому дурно, та ворогів він собі у парафії придбав багато і вони йому мстилися.

Мало не кожної темної ночі, коли добре смеркне, о. Олександер запряже було в бричку пару коненят і їде за три верстви в Гамбурову, (його-ж парафії) до одної вдови. Заїде до неї тихенько в двір і не роспрягаючи коней, поставить їх коло плоту (тину), кинувши їм оберемок сіна, а вдосвіта, коли ще темно вертається собі додому. Одного досвітку він вийшов від удови, сів у бричку, сіпнув за віжки (лійця), а коні не рушають. Що за диво? Коні не норовисті, а не беруться. Він їх батогом — тільки пліт затріщав, а бричка на місці. Зліз о. Олександер з брички, почав придивлятись, обмацувати — нічого не розуміє; а тут почало вже розвиднюватись, бо було літньою порою, сусіди повставали, почали підходити. Виявилось, що якісь збитошники випрягли вночі коні, простромили дишля крізь пліт, завели коні з другого боку плоту і знов запрягли, просиливши посторонки крізь пліт. Зійшлась мало не вся Гамбурова помагати попові, а коли владнали і піп, похнюпившись сів у бричку і поїхав, то почали реготатися, ухкати та свистати, але піп що духу погнав коні.

Кажуть, що і це дійшло до духовного начальства, але й це йому минулося, аж доїхав о. Олександра песик. Коли він обходив з хрестом парафію і вже добре нагрузившись, зайшов до одної пані; окропив кімнати і увійшов у спальню та заспівав голосним басом, то на нього задзявкотів переляканий цуцик, що спав на ліжку. Панотець був у веселому настрою і, хотівши ще більше злякати песика, тицьнув до нього рукою, але не розважив того, що в руці держав був важкий мідяний хрест і так влучив тим хрестом песика в голову, що той, як на гріх, позіхнув, замолов лапками тай дуба дав. Нещасливий випадок! Але ним скористався набитий дяк і послав архиереєві доноса, що піп хрестом бє собак, мов гицель безміном. Зачалося слідство, ніхто не схотів попа покрити і його заслано до монастиря, як у нас кажуть: „муку сіяти". Не дивно, що після такого священика, о. Василя люде вважали за чоловіка „святої жизні".

Управитель наш був старий, дуже досвідчений господар, що служив перше в Окні, у князя Гагарина за економа і якого дядько переманив до себе за великі гроші, кажучи, що цей чоловік, з певністю можна сказати не обкраде його, а „инші управителі на те і сотворені Богом, щоб обкрадати своїх панів. „Дядько по смерти батька не зменьчив господарства але сам міг бувати в селі тільки літом місяців два-три, то йому потрібно було мати певного й досвідченого управителя, що провадив би господарство. Управитель був удовець і жив у батьковім кабінеті, а ми з дядьком і братом у великій залі, хоч в добру погоду ми, хлопці, спали на дворі, на возі з сіном. Того літа я вибрав собі з робучих коней найсмирнійшого і найгарнійшого коника і, коли управитель їхав верхи в степ, то й мені сідлали мого Гнідка. Тільки ми виїздили за село то управитель моментально починав спати на коні; його добірний верховець ступав широкою мірною ступою, скусуючи по суголовках (обніжках) вершки трави, а управитель коливавсь у сідлі, як пяний, що мене спочатку дуже лякало, бо я боявсь, що він от-от упаде з коня, але ні! Так само він спав, коли їхав возом і так штовхався, що з ним поруч не можна було сидіти, а тому я раз-у-раз сідав у передку з фурманом, від якого брав віжки (лійця) і правив кіньми, що так люблять діти.

Ідучи верхи управитель часом прокидався і направляв коня, дивлючись по сезону — чи до плугів, чи косарів та гребців (громадільників) та кладіїв (скиртників) стирт сіна, чи до женців, там ми спинялися, злазили з коней і ходили коло робітників до обіду; дорогою додому ми заїздили до овець, волів, що паслись і ночували в степу. Дядько, а перше і я дивувались, як мало Сакович спить, — не більше чотирьох годин, бо раніще всіх встає, пізніще всіх лягає і по обіді не спить, аж тепер я довідався, що він висипляється ідучи верхи, чи повозкою, але того дядькові не казав.

(Дальше буде).

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА"

Сергій Єфремов.

НАРОДНЯ ЛІТЕРАТУРНА ТВОРЧІСТЬ — КОЛИСЬ А НИНІ

(Продовження).

Де місце народній поезії.

Місце народній поезії належиться там, де вона справді понає зливатися з письменством, викликаючи інтерес до себе у письменних людей, і в вищому синтезі входити дійсне таки складовою органічною кусткою національної творчости. Коли ми таке місце знайдемо, то не тільки хронольогічно, а й ідейно звяжемо те, що в горні народнього духу виковувалось — із тим, що повстало як результат особистої творчости; установимо твердо пункти обопільного впливу і таким чином привернемо письменству те, що були одвернули від його людська обмеженість, вузький аскетизм, неуцтво та чернеча виключність. В нашому письменстві оте справедливе місце для народньої поезії може бути тільки на межі старого і нового письменства, і огляд народньої творчости повинен стати немов би передмовою до історії нового письменства.

Саме це письменство зявилось на світ, як результат цікавости до народнього життя, що захоплювала його всіма сторонами і найперше звертала увагу якраз на устну народню поезію, бо нею народ найкраще і найповнійше виявляв себе. Початки нового письменства у нас тісно сплітаються з першими етнографічними спробами, та й далі воно йшло в свою путь поруч з етнографією, що не тільки розгортала перед нами народне життя, але вже тим самим розсовувала й рямці письменства, давала йому підвалини добрі та матеріял добірний; народознавство й літературні інтереси неподільно звязані в літературній діяльности наших письменників нового періоду. Одні й ті самі люде у нас часто працювали разом і на літературному, й на етнографічному полі; літературні погляди й ідеї відбивались на способах етнографічної роботи, а етнографічними здобутками багатіло й письменство. Батька нового українського письменства справедливо вважають і за першого українського етнографа, — не тільки через те, що в своїх творах він подавав правдиві відомости про народне життя, а й через те, що таки безпосередно докладав рук до етнографічної роботи. Знайомість з народньою поезією одбилась усіма сторонами на українському письменстві: і впливом народньої мови, і формами поезії і, нарешті, самим змістом, оброблюванням у літературних творах готових тем і сюжетів, з народніх уст узятих. Все це ставить народню поезію в безпосередній звязок з літературними творами й визначає їй місце попереду цього нового, справді вже народнього письменства. До огляду народньої поезії ми й обернемось зараз, давши попереду коротенький нарис історії української етнографії.

Памятки давної народньої поезії

Деякі зразки народньої поезії можна зустріти вже в перших памятках нашого письменства — в літописах (перекази й легенди, приказки, уривки пісень), в духовній літературі, в „Моленії Данила Заточника (приказки), у Володимира Мономаха і т. и.

Найбільш таких окрушин народньої творчости безперечно дає нам невмируще „Слово о полку Игоревѣ"; тай само воно не що инше, як окрушина цілого циклу дружинної творчости, дуже близької до народньої поезії: ця близкість впала в око вже давнім дослідникам „Слова", що не дурно охрестили його „першою думою". Та й самий термин „дума", що зайшов до нас певне з південно-славянської сторони, значить те саме, що в старовину значило „слово", тобто віршовану героїчну поему, — і таким чином думи стали немов безпосереднім протягом староруської творчости, тих „слів", з яких дійшли до нас „Слово о полку Игоревѣ" та „Слово о Лараетѣ воскресеніи".

Виразні звістки про думи і навіть самий цей термин маємо вже в документах початку XVI в. Ооповідаючи про війну з волохами р. 1506, польський письменник Сарницький додає, що тоді вбито братів Струсів, про яких, каже він, „і досі співаються елегії, що у Русинів звуться думами". Думи співались на сумний голос, співці ілюстрували спів відповідною жестикуляцією й мимикою, і цю манеру од професіональних співців переймали й селяне, приграючи собі на сопілках. Опріч наведеної звістки Сарницького, з XVI в. не одно ще маємо посвідчення про думи, і цю форму народньої поезії можна вважати за досить тоді вже росповсюджену, так що „dumy ukrainne" дожились навіть чести попасти в старі піїтики.

З тогож віку маємо й перші записи українських пісень: про козака Плахту з р. 1625 та про Штефана-воєводу („Дунаю, Дунаю, чому смутен течеш") з чеської граматики Яна Благослава, р. 1671. З того часу по всяких виданнях, що торкались України, можна спіткати етнографічні опостереження й записи, — напр. у Боплановому „Описові України" (1650 р.), в записках Лясоти, по деяких польських збірках.

У XVIII в. українські пісні вже досить широке займають місце по численних збірниках, співаниках, тощо, не тільки рукописних, а й друкованих. Тоді-ж таки появляється й перша етнографічна праця Гр. Калиновського „Описаніе свадебныхъ обрядовъ".

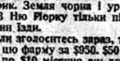
Але це тільки порізнені факти, що свідчать про деякий інтерес до народньої творчости. Перші-ж систематичні спроби досліджування народньої поезії й справжні етнографічні праці починаються вже з нового XIX в., особливо з розцвітом романтичного напряму в літературі та в звязку з новим курсом у науці, який роспочали брати Гріми, Вук Караджіч та инші.

(Дальше буде).

ДЕЩО ПРО СОН

Бріля-Саварен, славний французький психольог, каже про сон м. и., таке: Сон, це стан задеревіння. Чоловік наче відріраний від цього світа, тому що не користується змислами, жиє лише механічним життям. Сон, так як і ніч, зачинається сумерком а кінчиться світанком. З хвилею, як зачинається сон, органи людських змислів помало деревіють. Насамперед завмирає смак, потім зір і нюх. Слух і чуття все ще чинні. Діється воно тому, щоби біль (отже чуття) перестеріг нас перед небезпеками, на які може бути наражене тіло підчас сну. Сон попереджує все менше або більше приємне почування. Тіло поринає радо в це почування. Як усі приємности, так і сон може перемінитися в пристрасть. Тоді, як усі злі привички, має злі наслідки. А є люде, які переспали половину свого життя! Наслідками надмірного сну є: лінивість, рівнодушність, виснаження, отупіння, смерть. Старинні приписували без ріжниці віку сім годин для сну. Та це не зовсім правильно. Діти повинні спати довше. Та найдовший сон десять годин зовсім вистарчає. В перших хвилях сну є ще ознаки волі. Чоловік може ще бути притомний, око не втратило ще всієї своєї сили. Є ще в нас думки, але вони неповязані, здається нам, що бачимо ще невиразно предмети. Одначе це все триває не довго; небаром зникає нам усе, западаємо в глибокий сон. Зрештою цей повний спокій також недовгий; не перевисшає пятьшість годин. Поволи пробуджується в нас наново свідомість, що істнуємо. Сплючий увіходить у царство мрій.

В. БУДЗИНОВСЬКИЙ.
Свобідно за Майом.

В РУКАХ УШКАЛІВ.

З життя запорожських скиталців.

(2)

— Ідемо зараз під ніч, чи аж завтра досвіта? — Ліндсай спитав Свіженокого, висупуючи на стіл гроші і числячи їх.

— Чим скорше, тим ліпше — Сивенький відповів.

— Се гроші для служби яхту — Ліндсай звернувся до драгомана. — Передайте їм і скажіть, щоби не попилися, бо смерком відчалимо.

Коли драгоман відходив, Ліндсай шепнув йому:

— Поступи до газди гостинниці і скажи, щоби зладив рахунок за се, що я тут дістав, та щоби до того дорахував се що йому винен сей ефенді.

— Чи на службу вашого яхту можна покладатися? — Сивенький спитав, коли драгоман відійшов.

— Я взяв найліпших, які були в Атенах.

— Які ті матрози, не знаю, бо я не бачив їх. Але той драгоман... не знайліпших.

— Він по нашому говорить ліпше, ніж ви. Гадаю, що й турецькою мовою володіє не согірше.

— Не в мові діло, а в тім, що він Грек. Я до Греків взагалі не маю довіря. На добавок у него непевні, фальшиві очи.

— Він, як не наробить вам якої гіршої біди, то бодай обкраде вас.

— Відправлю його, возьму иншого. Гроші маю. Відправлю таки зараз. До Трої взагалі не потребую драгомана, бо ви ідете зімною. Як в Трої не знайду иншого, то ви знайдете якого в Стамублі і пришлете мені. Зробите се?

— Зроблю.

— Маєте який багаж?

— Маю рушницю, торбу з амніціею і невеличкий клуночок. Такий, щоби мож приторочити до кульбаки, або й закинути на плечі, як прийдеся бити власними ногами.

— Будете тут сидіти до вечера?

— Хиба. До міста не маю ніякої орудки.

— Я піду міста, бо ще маю дещо купити. Смерком пришлю по вас, або й сам прийду.

Ліндсай попращався, поступив до гостинниці, заплатив ґазді за себе й за Сивенького і пішов до міста.

Коли стало смеркатися, Ліндсай знов прийшов до гостинниці.

— Яким правом ви заплатили за мене гостинницю? — Сивенький спитав його.

— Таким правом, що я мабуть маю більше гроший, як бувший турецький мір-іліно, паша з одним хвостом.

— ваших маєтків не рахував, але й без того сумніваюся, чи вони вистали би на покритте довгів всіх тих, що мають менше, ніж багач Давид Ліндсай.

— Ви ідете на мій кошт, бо ви аж од Трої мій драгоман, в прочім я мусів якимсь способом зреванжуватися вам, бо ви перестерегли мене перед злодієм. Той Грек, мій бувший драгоман справді злодій.

— Хотів обікрасти вас?

— Хотві? Вже обіркав! Приходжу до порту і питаю моїх матрозів, де драгоман. Я того питав, бо хотів відправити його. Матрози відповідають мені, що його нема. Кажуть, що прийшов з якимись двома Турками, показав їм яхт із ними відійшов. Я питаю матрозів, чи передав їм зачет від мене. Вони відповіли, що ні. Лише сказав їм, що зачет принесе сам пан. Коли я се вчув, то зараз догадався, що драгоман спроневірив гроші, які я ним передав для служби яхту. Обікрав мене і втік. Злодій! Але, нема нічо злого, щоби на добре не вийшло. Пропали мої гроші, але й він пропав. Не потребую виповідати йому служби... Я привів сюди одного матроза. Дайте йому ваші речи і ходім! Живо, щоби драгоман не надумався і невернув!

По годині яхт відчалив від Солуня. На яхті були дві пасажирські каюти. Водній усадовився Ліндсай, другу дав Сивенькому. Йому ся дорога не була першиною, отже він таки зараз ляг спати. Ліндсай лишився на помості. Серед упівночи Сивенький пробудився, бо хтось сіпав його за рукав.

— То ви, пане Ліндсай? — Сивенький спитав по англійськи.

— Ефенді! Позволь, що скажу тобі щось до уха, —хтось промовив до него пошепки по турецьки.

— Хто ти?

—Я Нуман, матроз яхту Ліндсая. Боюся, що йому і вам і ційлій службі яхту грозить небезпека.

— Заноситься на бурю?

— Се ні/.. але на яхті мабуть ушкали.

— Які ушкали? Відки взялись би?

— Було так, матроз шепотів. — Ви вже спали. Ліндсай ага походжав по помості,і люнетою роззирався по морю. Світив місяць, отже мож було сягнути зором досить далеко. Нараз крикнув, що нам перехрещує шлях якийсь байдак, та що люди в байдаку вимахують до нас хустами. Казав припинити лет яхту і справити його до байдака. В байдаці сиділи дві Туркені і два Турки, що греби. Вони розказували, що пустилися в дорогу ще за днини і загаялися так що ніч заскочила їх в половині дороги. Жінок капав такий жах, що готові збожеволіти. Отже вони просять, щоби їх взяти на яхт і висадити на Касандрійськім півострові. Ліндсайаґа по турецьки не розуміє, отже ми сю просьбу переповіли йому всякими знаками. Він зараз згодився, бо ми й так поплинем поуз Касандру. Три Туркині і оба Турки пересілися на яхт. Свій байдак причепиле ззаду до яхту. Ліндсай-аґа відступив Туркиням свою каюту і сам ляг спати на помості. До каюти служби не хотіві ти, бо, каже, там блохи.

— Деж тут та небезпека? Хочби ті Турки й були ушкалами, то проти них: вас пять, зімною і вашим паном сім.

— Ви спали, наш пан спить. Того товариша, що при кермі, не можна рахувати, коли прийде до бійки. І того, що при вітрилах, ні. Отже нас тільки три проти пятьох.

— Ти і баби рахуєш до небезпечних ушкалів?

— То не баби. Чи ви бачили бабу з вусами? Такими, як ваші? Саме перед хвилею я переходив попри каюту сих бабів. Двери були відчинені. Саме тоді, коли я проходив попри двері, лица одної зсунулася заслона. Хоч вона, чи він, зараз підніс заслону, я побачив неаби які вусища.

— Коли так, то ми справді в небезпеці. Іди зараз до товаришів і перестережи їж І розбуди пана.

Матроз вийшов. Сивенький сягнув рукою по пістолі, котрі, кладучися, поклав був біля себе.

— Ти назад? — спитав, почувши, що хтось знов вернувся в каюту.

Відповди не почув. На него впав килим і хтось привалив його своїм тілом. За вилю лежав закутаний в кулим і звязаний. Здогадався, що то діло ушкалів. Так пролежав до рана. І рано ні хто не квапвися прийти до него. За своє життє і життє Ліндсая він, поки що, небоявся, бо він знав промисли підданих падишаха. Знав, що ушкали відіймуть від них всьо, що ціннійше і зажадають окупу. Вбють його і Ліндсая, або продадуть у неволю хиба аж тоді, коли покажеся, що окупу не дістануть. Сивенький добре міркував. Вже мусіло бути близько полудня, бо чув голод і закутаного в килимі дусила духота. Двері відчинился і до каюти увійшли два Турки.

— Ми тебе розвяжемо, сказав один. — Але як тільки рушишся, то дістанеш ножем між ребра.

Один Турок розвязав його і розгорнув килим. Другий стояв над ним з киндажалом в руці. Сивенький лежав далі непорушно.

— Чому на сядеш? — спитав перший Турок.

— Бо твій товариш загрозив, що як рущуся, то настромить мене на свій ніж.

— Він думав, що як би ти загадав кинутися на нас.

— Я не знаю, як він думав, я беру так, як він говорив, — Сивенький відповів, лежав далі.

— Сядь! — крикнув другий Турок.

— Не маю сили, бо я нині ще не снідав, хоч і пообідати була пора.

— Ми прийшли побалакати з тобою, — скзав перший.

— Не маю сили, — Сивенький відповів шепотом.

— Як стягнемо тебе канчуком, то сила зараз знайдеся, — крикнув другий Турок.

— Не поможе. Я знаю, що вам треба. Пан сего корабля, котрого ви мабуть звязали як мене, не розуміє вас. Віс не розуміє по турецьки, ви не вмієте по анґлійськи. Отже він не знає, що ви кажете йому написати листа по окуп його. Драґоман, котрий обікрав його, втік і вас наслав на нас, сказав вам, що я вмію по анґлійськи. Отже ви хочете, щоби я був вашим драґоманом і переповів Інґлісови, що має написати. Але я сего не можу зробити, бо мені бурчить у череві. Голос черева заглушив бесіду моїх уст.

— Ти хиба гадаєш, що ми жартуємо?!

— Негадаю. Знаю ваш промисл, отже знаю, що не жартуєте. Але також знаю, що вам потрібна моя робота. Ви повинні знати, що робітникови треба дати їсти.

— Нема ради, треба його нагодувати, — сказав перший Турок. — Принеси хбіл і рибу.

Сивенький попоїв і сказав, що вже має силу і як його заведуть до Інґліса, то побалакає з ним.

— Він сюди прийде, — сказав перший Турок. — Ти будеш переповідати йому, наші питання, нам його відповіди. Оотому перекажеш йому, як має написати дисьмо і се письмо відчитаєш нам по турецьки.

(Дальше буде).